

woensdag

11.01.2017

20.00 Concertzaal

19.15 Inleiding door

Jan Christiaens

London Philharmonic Orchestra & Ray Chen

Brahms' Vioolconcerto

CONCERTGEBOUW BRUGGE

Biografieën

Het London Philharmonic Orchestra (GB) is een van de meest vooraanstaande orkesten in het Verenigd Koninkrijk en zelfs wereldwijd. Het heeft zijn thuisbasis in de Royal Festival Hall in Londen. De Britse dirigent Thomas Beecham richtte het orkest op in 1932. Zeven jaar later kreeg het orkest zelfbestuur, zodat de leden zelf konden beslissen over organisatorische aangelegenheden. Belangrijke dirigenten die op de bok stonden bij het London Philharmonic zijn Adrian Boult, Bernard Haitink, Georg Solti en Kurt Masur. Het orkest werkt regelmatig samen met de filmindustrie. Zo nam het soundtracks op voor blockbusters als *Lawrence of Arabia*, *Philadelphia* en *The Lord of the Rings*. Daarnaast hechten ze veel belang aan hun educatieve werking.

Manfred Honeck (AT) studeerde aan het conservatorium van Wenen. Na vele jaren dienst als altviolist van de Wiener Philharmoniker en de Weense staatsopera, begon Honeck zijn dirigentencarrière als assistent van Claudio Abbado. Als dirigent stond hij op de bok voor orkesten als dat van de opera van Zürich, MDR Symphony Orchestra, Oslo Philharmonic Orchestra, Swedish Radio Symphony Orchestra en Czech Philharmonic Orchestra. Van 2007-2011 was Honeck muziekdirecteur van de Staatsopera van Stuttgart. Als gastdirigent leidde hij onder meer de Berliner en de Wiener Philharmoniker, Gewandhausorchester Leipzig, Staatskapelle Dresden, Koninklijk Concertgebouworkest, Orchestre de Paris en de orkesten van New York, Boston, Los Angeles en Cleveland. Honeck werd onderscheiden met eredoctoraten van diverse Noord-Amerikaanse universiteiten. Recent kreeg hij de titel van ere-professor toegekend door de Oostenrijkse president.

Als winnaar van de Koningin Elisabethwedstrijd en de Yehudi Menuhin Competition is Ray Chen (AU) een van de meest bejubelde jonge violisten. Hij deelt het podium met 's werelds meest vooraanstaande orkesten. Chen bracht al drie opnames uit bij Sony die telkens op lof onthaald werden. Met de nodige humor tracht Chen onder meer op de sociale media een breder en jonger publiek te winnen voor klassieke muziek. Chen werd geboren in Taiwan en groeide op in Australië. Op 15-jarige leeftijd werd hij toegelaten tot het Curtis Institute of Music in Philadelphia, waar hij studeerde bij Aaron Rosand. Chen bespeelt een Stradivarius uit 1715. Dit instrument was vroeger eigendom van de bekende Hongaarse violist Joseph Joachim (1831-1907).

Uitvoerders en programma

London Philharmonic Orchestra: orkest
Manfred Honeck: dirigent
Ray Chen: viool

—

Johannes Brahms (1833-1897)

Vioolconcerto in D, opus 77 (1878)

- Allegro non troppo
- Adagio
- Allegro giocoso, ma non troppo vivace

— pauze —

Johannes Brahms

Symfonie nr. 1 in c, opus 68 (1862-76)

- Un poco sostenuto – Allegro
- Andante sostenuto
- Un poco allegretto e grazioso
- Adagio – Allegro non troppo, ma con brio

ORKESTRAAL

WORD VRIEND ...
en beleef meer! Zo kan u als eerste uw tickets voor seizoen 2017-2018 boeken. Meer voordelen op www.concertgebouw.be/vrienden

Uw applaus krijgt kleur dankzij de bloemen van Bloemblad.

Het gewicht van de traditie

Als geen ander was de jonge Johannes Brahms zich bewust van zijn plaats in de grote traditie van de Duits-Oostenrijkse muziek. Tegenover vrienden getuigde hij hoe hij de schaduw van Beethoven, maar ook van vroegere meesters als Heinrich Schütz en Johann Sebastian Bach over zijn eigen werk voelde hangen. Brahms' gevoel van artistieke verantwoordelijkheid tegenover zijn voorgangers kwam niet uit de lucht gevallen. Zijn eerste pianoleraar, Eduard Marxsen, was zelf nog in de leer geweest bij Ignaz Seyfried, een leerling van Mozart. Een andere leraar van Brahms, Carl Maria von Bocklet, was een persoonlijke vriend van Beethoven en Schubert.

Het kon dus moeilijk anders dan dat Brahms zich de fakkeldrager wist van een belangrijke traditie.

Het is veelzeggend dat Brahms net in de genres waarin Beethoven een sterk stempel heeft gedrukt – de symfonie en het strijkkwartet – lang

wachtte om met een eersteling naar buiten te komen. Vanaf het midden van de jaren 1850 duiken er wel schetsen op voor een symfonie, maar die vonden later een plaats in zijn *Eerste pianoconcerto*. Bovendien stond de symfonie toen als genre zelf ter discussie. De zogenaamde *Neudeutsche Schule*, met Wagner en Liszt als belangrijkste vertegenwoordigers, vond dat het tijdperk van de abstracte symfonie voorbij was, en dat het tijd was voor het modernere symfonisch gedicht, een uitgesponnen muzikale vertelling gebaseerd op een verhaal.

Brahms, die net als Bruckner en Schumann bleef geloven in de levensvatbaarheid van de symfonie, deed in zijn jonge jaren de nodige symfonische ervaring op met zijn twee serenades (1858-59). Daarna vond hij de tijd

rijp voor zijn eerste symfonie. In 1862 kon hij de eerste beweging ervan aan de piano voorspelen voor Clara Schumann, aan wie hij zijn werk ter goedkeuring voorlegde. Nadien verdween de symfonie weer in de lade tot in de zomer van 1876. Toen werkte hij de eerste en de laatste beweging af, en tegen oktober van dat jaar had hij ook de twee binnendelen op papier staan.

Dat hij zich eerst aan de eerste en de vierde beweging zette, is duidelijk te merken in deze symfonie. De geladen dramatische sfeer waarmee de symfonie opent, krijgt pas in de laatste beweging de noodzakelijke

ontlading. De toonaard do klein (c) wordt daar immers omgebogen naar een triomfantelijk do groot (C), net zoals Beethoven eerder had gedaan in zijn *Vijfde symfonie*. Brahms opent zijn *Eerste symfonie* met een trage inleiding, die echter niet aan Beethoven, maar aan Bach doet denken.

De zetting is sterk contrapuntisch, met een per halve toontrap stijgend motief in de strijkers, in evenwicht gehouden door een soortgelijke dalende figuur in de houtblazers. De paukenslagen doen het geheel in een onheilspellend licht baden. Opmerkelijk is dat er geen duidelijk herkenbaar thema te horen is, zoals bij Beethoven vaak het geval is, maar eerder een vlechtwerk van muzikale lijnen en motieven die allemaal tezamen lijken plaats te vinden. De tweede en derde beweging zijn opgevat als korte intermezzi, die dezelfde sfeer uitademen als Brahms' gelijknamige stukken voor piano. De laatste beweging is tevens de langste van heel de symfonie. Daarmee gaat Brahms in tegen de tendens van vele componisten om te veel gewicht bij de eerste beweging van een symfonie te leggen.

Dat maakt dat alle structurele spanningen van de symfonie tegen het einde van de eerste beweging eigenlijk al uitgewerkt en verzoend zijn, en dat de laatste beweging dan vaak weinig of geen urgentie meer bezit. Niet zo bij Brahms, die de spanning op de boog weet te houden tot in de slotmaten. Net als de eerste beweging begint ook de finale met een lange, ietwat bewolkte inleiding die de luisteraar in een spanningsvolle verwachting onderdompelt. Er staat ontegensprekelijk iets groots te gebeuren, dat Brahms zorgvuldig en planmatig ontvouwt. Het mysterieuze klanklandschap klaart pas op met de lange hoornsolo die plaats maakt voor het hoofdthema in do groot – een thema dat opmerkelijke gelijkenissen vertoont met Beethovens *Ode an die Freude* uit zijn *Negende symfonie*. Op het einde van de symfonie drijft Brahms het tempo en de spanning verder op tot heroïsche hoogten. De lange strijd van de jonge componist met het eerbiedwaardige genre van de symfonie eindigt zo in een triomf, niet alleen voor Brahms zelf maar ook voor het dood verklaarde genre van de symfonie.

In vergelijking met de *Eerste symfonie* was het *Vioolconcerto*, opus 77, in 1878 in enkele maanden tijd gecomponeerd, een makkelijke bevalling. Brahms componeerde het voor de Hongaarse violist Joseph Joachim, met wie hij al lange tijd bevriend was. Het concerto verenigt de grandeur die we ook terugvinden in Beethovens vioolconcerto – het lievelingswerk van Joachim – met het typische karakter van de Hongaarse volksmuziek uit Joachims geboorteland. In de zomer van 1878 zond Brahms een eerste portie van de solopartij naar Joachim, die moest nagaan of alles wel goed speelbaar was op viool. Het was het begin van een uitgebreide briefwisseling tussen de twee heren, waarin het ontstaan van het vioolconcerto goed gedocumenteerd is. Bij de première waren de reacties nogal verdeeld.

Sommige luisteraars vonden de vioolpartij veel te moeilijk, onder hen de dirigent en pianist Hans von Bülow, die vond dat het geen concerto voor, maar tegen de viool was. In vergelijking met de contrapuntische rijkdom van de *Eerste symfonie* opent het concerto in uiterste spaarzaamheid. Het eerste thema, niet veel meer dan een drieklank op re, wordt in unisono gespeeld door het orkest. Daarna speelt de hobo een figuur die op een toonladder lijkt, waarop het orkest overneemt met grote octaafsprongen. Het lijkt er met andere woorden op dat Brahms eerst alle bouwstenen laat horen, alvorens hij ermee aan de slag gaat. Dit concerto is vooral bekend om de lange solo voor hobo waarmee de trage beweging aanvangt. Wanneer de viool dit thema overneemt, wordt de begeleiding in de strijkers systematisch avontuurlijker, tot Brahms de muziek weer bij het uitgangspunt laat uitkomen. Voor de grote Spaanse vioolvirtuoos Pablo de Sarasate was deze trage beweging een doorn in het oog. 'Zie je mij al staan, de viool in de hand, terwijl de hobo de enige melodie in heel dit concerto speelt?'

De stormachtige ritmes uit de finale zijn onmiskenbaar een eerbetoon aan de muzikale folklore van Joachims geboorteland. Maar er is meer dan alleen maar Hongaarse dans. Ongeveer halweg slaat de sfeer om, en laat Brahms een pakkend, liedachtig intermezzo klinken, waarvoor hij de maatsoort eventjes verandert van de stampende tweekwarts- naar een zacht wiegende driekwartsmaat. De meest verrassende ingreep komt echter op het einde, waar Brahms eerst het tempo opdrijft en naar een climax lijkt toe te werken. In de laatste maten laat Brahms alle opgebouwde spanning en snedigheid weer wegvloeien, om dit concerto even verrassend te laten eindigen als het begonnen was.

'Net in de genres waarin Beethoven een sterke stempel heeft, wachtte Brahms lang om met een eersteling naar buiten te komen.'

Hanslick en Brahms

De beruchte en omstreden muziekcriticus Eduard Hanslick – geboren op 11 september 1825 in Praag en overleden op 6 augustus 1904 in Baden – speelde een belangrijke rol in het leven van Brahms. Hanslick leerde Brahms persoonlijk kennen in 1862. Hij was toen als muziekcriticus verbonden aan de Wiener Zeitung en bekend (en door sommigen ook gehaat) als auteur van het muziekesthetisch werk *Von Musikalisch-Schönen. Ein Beitrag zur Revision der Ästhetik der Tonkunst* (1854). Het boek werd verschillende malen herdrukt en in meerdere talen (onder meer in het Japans) vertaald. In het werk kantte Hanslick zich heftig tegen de programmuziek, in het bijzonder die van Liszt, en tegen de muziek van Brückner en Wagner. Alhoewel Hanslick een groot verdediger en bewonderaar was van de muziek van Brahms, wist Brahms blijkbaar maar al te goed dat hij zijn muziek eerder verdedigde uit een afkeer voor de muziek van de zogenaamde ‘modernen’ (Liszt, Brückner en Wagner) dan omwille van haar intrinsieke kwaliteiten. Brahms’ uitspraak ‘Ik geloof dat Hanslick nooit een werkelijke verhouding met mijn muziek heeft gehad’ lijkt dit te bevestigen. Toch werden ze en bleven ze vrienden. Wellicht ook uit een zekere mate van opportuniteit, want onder meer dankzij Hanslick werd Brahms in 1863 aangesteld als koorleider van de Weense Singakademie, een functie waar hij al een jaar later de brui aan gaf. Opportuun of niet, Brahms bewonderde Hanslick en had oprechte sympathie voor hem: ‘Ik kan het niet helpen, ik ken weinig mensen voor wie ik zo’n genegenheid koester als voor hem. Zo eenvoudig, welwillend, eerlijk en bescheiden zoals ik hem ken, houd ik voor iets zeer moois en uiterst zeldzaam.’ (uit *Johannes Brahms*, Richard Specht, 1928) Hanslick was doctor in de rechten en

bekleedde functies in de Oostenrijkse ministeries van onderwijs en cultuur. In 1870 werd hij benoemd tot hoogleraar esthetica en muziekgeschiedenis aan de Weense universiteit. Zijn muziekkritieken – vanaf 1855 voor de Presse die in 1864 werd omgedoopt tot de Neue freie Presse – werden tussen 1875 en 1900 uitgegeven in negen delen. Verder gaf hij ook lezingen en verdedigde hij de ‘klassieke’ vorm zoals vastgelegd door Haydn, Mozart en Beethoven en waarop Brahms voortbouwde – vandaar zijn grote voorliefde voor Brahms – in talrijke geschriften zoals het reeds vernoemde *Von Musikalisch-Schönen* (1854), *Geschichte des Konzertwezens in Wien* (2 delen, 1869-70), *Die moderne Oper* (1879) en zijn autobiografie *Aus meinen Leben* (1894). Naast de klassieke idealen bewonderde Hanslick in Brahms’ muziek ook ‘de mannelijke sterke, gezonde geest, mooi gemengd met innige, niet al te weke gemoedsaandoeningen’.

Johan Huys

London Philharmonic Orchestra

eerste viool

Pieter Schoeman
Vesselin Gellef
Ji-Hyun Lee
Katalin Varnagy
Catherine Craig
Martin Hohmann
Geoffrey Lynn
Robert Pool
Sarah Streatfeild
Grace Lee
Rebecca Shorrock
Molly Cockburn
Eunsley Park
Galina Tanney

tweede viool

Andrew Storey
Tania Mazzetti
Kate Birchall
Nancy Elan
Fiona Higham
Nynke Hijlkema
Joseph Maher
Marie-Anne Mairesse
Ashley Stevens
Rebecca Dinning
Sheila Law
Marie Schreer

altviool

Premyslaw Pujanek
Robert Duncan
Katharine Leek
Susanne Martens
Benedetto Pollani
Laura Vallejo
Stanislav Popov
Naomi Holt
Isabel Pereira
Daniel Cornford

cello

Pei-Jee Ng
Francis Bucknall
Santiago Carvalho
David Lale
Elisabeth Wiklander
Sue Sutherley
Susanna Riddell
Helen Rathbone

contrabas

Kevin Rundell
William Cole
George Peniston
Thomas Walley
Charlotte Kerbegian
Jakub Cywinski

fluit

Susan Thomas
Stewart McIlwham

hobo

Ian Hardwick
Alice Munday

klarinet

Thomas Watmough
Paul Richards

fagot

Jonathan Davies
Gareth Newman

contra fagot

Simon Estell

hoorn

David Pyatt
Martin Hobbs
Stephen Nicholls
Gareth Mollison
Duncan Fuller

trompet

Paul Beniston
Anne McAneney

trombone

Mark Templeton
David Whitehouse

bastrombone

Lyndon Meredith

timpani

Simon Carrington

Jan Declair & Stefaan Degand © Kaat Pype

za 04.02.17 / 20.00 / Concertzaal
**deFilharmonie, Octopus Symfonisch Koor
& Chœur de Chambre de Namur /
Ivan de Verschrikkelijke**

Sergey Prokofiev componeerde uitermate
dramatische en steengoede filmmuziek bij
Eisensteins film *Ivan de Verschrikkelijke*.
Acteurs Jan Declair en Stefaan Degand
brengen dit verhaal over macht en
shakespeariaanse samenzweringen weer
helemaal tot leven.

Still uit *Oktober* van Sergey Eisenstein

za 18.03.17 / 20.00 / Concertzaal
**Brussels Philharmonic /
Eisensteins cultfilm Oktober**

Oktober (1928) is Sergey Eisensteins
monumentale eerbetoon aan de
Oktoberrevolutie, de 'tien dagen die de wereld
deden wankelen'. Brussels Philharmonic zorgt
voor de muziek met een speciaal voor deze film
voorzien score, samengesteld door Russische-
muziekexpert Francis Maes.

BESTEL UW TICKETS NU OP

WWW.CONCERTGEBOUW.BE
+32 70 22 33 02 / IN&UIT
BRUGGE 34

Praat na de voorstelling gezellig na in het
Concertgebouwcafé of vertel ons wat u ervan vond
op Facebook of Twitter (@concertgebouwbr).

Gezellig tafelen voor of na een
voorstelling met een verrassing
op vertoon van het concertticket.
www.concertgebouw.be/servies.

DeMorgen.

Knack

Klara

FOCUS|WTV